

Tilburg University

Vakantiebestemmingen en bestedingen

van Soest, A.H.O.; Kooreman, P.

Published in:
Maandschrift Economie

Publication date:
1989

[Link to publication in Tilburg University Research Portal](#)

Citation for published version (APA):
van Soest, A. H. O., & Kooreman, P. (1989). Vakantiebestemmingen en bestedingen. *Maandschrift Economie*, 53(1), 43-51.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Vakantiebestemming en -bestedingen*

door A. van Soest en P. Kooreman**

1. Inleiding

Vakantiedrag kent vele aspecten. Talrijke schakeringen zijn mogelijk in logiesvorm, wijze van vervoer, lengte van de vakantie, de tijd waarin de vakantie valt, het land van bestemming, de hoogte en samenstelling van de vakantie-uitgaven, enz. Al deze aspecten hangen onderling samen en zijn van betekenis voor het te voeren beleid op o.a. het gebied van vrije tijd, recreatie en toerisme en betalingsbalans.

In dit artikel analyseren wij twee aspecten van vakantiedrag, te weten de keuze van het land van bestemming en de hoogte van de uitgaven. Als uitgangspunt voor ons onderzoek hanteren wij een micro-economisch model dat wij hebben geïntroduceerd in Van Soest en Kooreman (1986 en 1987). De huidige analyse is in twee opzichten een uitbreiding van de vorige. Ten eerste onderscheiden wij nu een vijftal vakantiebestemmingen (in het vorige artikel werd slechts onderscheid gemaakt tussen binnenlandse en buitenlandse vakantie). Daarnaast worden nu gegevens uit meerdere, achtereenvolgende jaren gebruikt, waardoor het in beginsel mogelijk wordt ook na te gaan in hoeverre het vakantiepatroon verandert in de loop van de tijd.

2. Een modelmatige analyse

Als uitgangspunt voor de verklaring van vakantiebestemming en -bestedingen kiezen we Engelcurven van de vorm:

$$w_{it}^* = \alpha_{0it} + \alpha_{1i} \log y_t + \sum_{j=2}^J \alpha_{ji} X_{jt} + \epsilon_{it}$$

Hierin is:

- w_{it}^* : vakantiebestedingen in land i in jaar t , als fractie van het netto gezins-
komen y_t
 X_{jt} : andere variabelen die het vakantiepatroon beïnvloeden
 ϵ_{it} : storingsterm

* De gebruikte data zijn ter beschikking gesteld door het C.B.S. Het C.B.S. draagt geen verantwoordelijkheid ten aanzien van de standpunten van de schrijvers.

** Drs. Arthur van Soest en dr. Peter Kooreman zijn verbonden aan de vakgroep Econometrie van de Faculteit der Economische Wetenschappen van de Katholieke Universiteit Brabant te Tilburg.

Een voordeel van deze veel gebruikte specificatie, afkomstig van het Almost Ideal Demand System, geïntroduceerd door Deaton & Muellbauer (1980), is dat aan de parameter α_i direct afgelezen kan worden of het betreffende goed luxe dan welk noodzakelijk is. De inkomenselasticiteit wordt namelijk gegeven door

$$e_i = 1 + \frac{\alpha_{1i}}{w_{it}^*}$$

zodat het goed (bij positieve w_{it}^*) luxe is als $\alpha_{1i} > 0$ en noodzakelijk als $\alpha_{1i} < 0$. Voor hoge inkomens kan de inkomenselasticiteit bij negatieve α_i zelfs negatief worden ($y_t > \exp(-1 + \frac{\alpha_{0i}}{\alpha_{1i}})$) zodat er dan, voor die inkomens, sprake is van een inferieur goed.

De variabelen X_{jt} refereren aan enkele demografische karakteristieken, de arbeidsmarktstatus van het gezinshoofd en het bezit van verschillende duurzame consumptiegoederen; zie tabel 3 voor details.

Veel huishoudens bezoeken per jaar hoogstens één of twee vakantielanden, wat in termen van het model betekent dat de vakantiebestedingen in land i en jaar t vaak gelijk zijn aan nul (nl. voor alle landen die het huishouden niet bezoekt). Om met dit specifieke aspect rekening te houden breiden wij het model uit met zogenaamde drempelvergelijkingen:

$$w_{it} = w_{it}^* \quad \text{als} \quad w_{it}^* y_t > m_{it}$$

$$w_{it} = 0 \quad \text{als} \quad w_{it}^* y_t < m_{it}$$

m_{it} zijn de (niet direct waarneembare) kosten die een huishouden in jaar t minimaal moet maken voor een vakantie in land i (zoals vervoerskosten en kosten van levensonderhoud). De (latente) grootte $w_{it}^* y_t$ vatten we op als het bedrag dat het huishouden aan zo'n vakantie wil besteden. Zodra dit de minimaal noodzakelijke kosten overschrijdt ($w_{it}^* y_t > m_{it}$) zal voor een vakantie in land i worden gekozen, met bijbehorende uitgaven gelijk aan $w_{it}^* y_t$. Is het bedrag dat het huishouden in land i wil uitgeven lager dan de minimaal noodzakelijke kosten ($w_{it}^* y_t < m_{it}$) dan wordt land i niet bezocht en zijn de uitgaven aldaar per definitie gelijk aan nul.

Deze modelformulering doet recht aan het gemengd discreet/continue karakter van de te verklaren variabele; de participatie-beslissing en de keuze van de bestemming zijn discreet, terwijl de beslissing met betrekking tot de hoogte van de uitgaven continu is.

De mogelijke invloed van macrovariabelen, zoals wisselkoersen en het weer, op de uitgaven per bestemming, kan in principe op dezelfde wijze worden gemodelleerd. Omdat we echter slechts beschikken over waarnemingen van vier opeenvolgende jaren (1978 t/m 1981) blijkt het in de praktijk onmogelijk te zijn de verschillende tijdsafhankelijke invloeden (zoals prijseffecten, de weersgesteldheid in Nederland en verschuivingen in preferenties) van elkaar te onderscheiden. Opname van verklarende variabelen als het aantal uren zon in Nederland of reële wisselkoersveranderingen (gecorrigeerd voor veranderingen in de prijsindex voor gezinsconsumptie) leverde geen interpreteer-

bare resultaten op. In verband hiermee introduceren we een tijdsafhankelijke term, α_{oit} , die het gezamenlijke effect van de uitsluitend in de tijd variërende verklarende variabelen weergeeft.

3. Data en schattingsresultaten

Het model ter verklaring van de vakantiebestemming(en) en -bestedingen is geschat op basis van gegevens uit het Doorlopend Budget Onderzoek (DBO) van het CBS uit de jaren 1978 tot en met 1981. Enige informatie over de uiteindelijk door ons gebruikte sub-steekproef (na verwijdering van alleenstaanden, onvolledige gezinnen en huishoudens met onvolledige gegevens) is te vinden in de tabellen 1, 2 en 3. De gehanteerde schattingsmethode is die van de grootste aannemelijkheid. De schattingsresultaten staan vermeld in tabel 4.

Tabel 1. Procentuele verdeling van vakanties over bestemmingen

Bestemming	Nederland	West-Duits- land/Oosten- rijk	België/ Frankrijk	Spanje/ Italië	Overige landen
Aantal vakanties	35,2	19,2	15,1	13,7	16,8
Vakantie-uitgaven	19,6	18,4	14,1	20,3	27,6

Tabel 2. Procentuele verdeling van vakantie-uitgaven naar hoogte

Landen- groep	Nederland	West-Duits- land/Oosten- rijk	België/ Frankrijk	Spanje/ Italië	Overige landen
Uitgaven (gld)					
0 ¹	72,27	84,84	88,07	89,21	86,80
0— 500	7,19	0,47	0,63	0,00	0,35
500—1000	8,36	2,63	2,75	0,35	0,92
1000—1500	5,95	3,99	2,72	1,61	1,74
1500—2000	3,58	3,48	2,31	1,74	2,28
2000—2500	1,42	1,90	1,36	1,99	1,93
2500—3000	0,73	0,92	0,92	1,49	1,52
3000—3500	0,32	1,01	0,47	1,04	1,11
3500—4000	0,13	0,32	0,28	0,82	0,63
4000—4500	0,03	0,19	0,22	0,57	0,41
4500—5000	0,03	0,09	0,03	0,41	0,38
>5000	0,00	0,16	0,22	0,76	1,93
Totaal	100	100	100	100	100

1. Op deze regel is het percentage gezinnen vermeld, dat de bestemming (in een bepaald jaar) niet heeft gekozen.

Tabel 3. Steekproefgemiddelden

<i>Te verklaren variabelen</i>	
Uitgaven in Nederland (gld) ^a	1022
Uitgaven in West-Duitsland/Oostenrijk (gld) ^a	1751
Uitgaven in België/Frankrijk (gld) ^a	1712
Uitgaven in Spanje/Italië (gld) ^a	2720
Uitgaven in andere landen (gld) ^a	3030
<i>Verklarende variabelen</i>	
Netto gezinsinkomen (gld) ^b	33810
I. Demografische variabelen	
1. Leeftijdsklasse hoofd huishouden ^c	6,66
2. Gezinsgrootte	3,31
3. Urbanisatiegraad ^d	3,82
4. Opleidingsklasse hoofd huishouden ^e	2,35
II. Arbeidsmarktstatus variabelen ^f	
1. Inactief	0,29
2. Student	0,01
3. Zelfstandige c.q. landbouwer	0,09
III. Bezitsvariabelen ^g	
1. Auto/motor	0,78
2. Bungalowtent/tourcaravan	0,20
3. Tweede woning/stacaravan	0,05
4. Zeil-/motorboot	0,05

a. Gemiddeld per gezin per jaar; alleen de gezinnen die de bestemming hebben gekozen zijn meegenomen.

b. Exclusief netto besparingen (dus: totale bestedingen van het gezin).

c. 1: < 20 jr.; 2: 20-24 jr.; 3: 25-29 jr.; . . . ; 12: 70-74 jr.; 13: ≥ 75 jr.

d. 1: plattelandsgemeente; 2: verstedelijkte plattelandsgemeente; 3: forensengemeente; 4: plattelandssteden; 5: middelgrote steden; 6: grote steden.

e. 1: alleen lagere school; . . . ; 5: wetenschappelijk, postkandidaatsfase.

f. Dummies die betrekking hebben op de arbeidsmarktstatus van het hoofd huishouden. Nemen de drie dummies de waarde 0 aan, dan is het hoofd huishouden in loondienst of directeur NV/BV.

g. Dummies, die de waarde 1 of 0 aannemen al naar gelang het huishouden minstens één van de betreffende goederen bezit of niet.

Opvallend zijn allereerst de scherpe contrasten in inkomensgevoeligheid van vakanties in de verschillende bestemmingen. De laagste en enige negatieve coëfficiënt bij de variabele log y vinden we bij Nederland hetgeen – zoals uiteengezet in paragraaf 2 –, betekent dat een Nederlandse vakantie een noodzakelijk goed is. Alle buitenlandse vakanties zijn luxe goederen (zij het dat de coëfficiënt voor West-Duitsland/Oostenrijk niet significant van nul verschilt), waarbij – globaal gesproken – de vakanties ‘luxueuzer’ zijn naarmate de betreffende landen verder weg zijn gelegen.

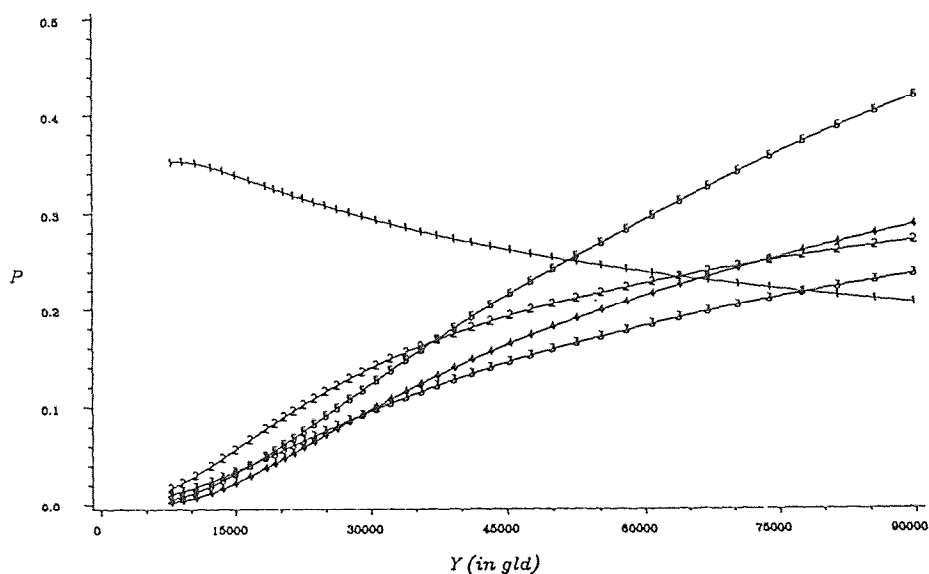
Gezien het discreet/continue karakter van de te verklaren variabelen kan het effect van inkomen op vakantiegedrag gesplitst worden in een participatie- en een bestedings-effect. Het effect op de participatiekans is weergegeven in figuur 1. Stijgt het inkomen

van het huishouden, dan daalt de kans op een vakantie in Nederland en stijgen tegelijkertijd de kansen dat de verschillende buitenlandse bestemmingen worden opgezocht. Het sterkst is deze stijging voor de bestemming overige (verst van Nederland verwijderde) landen. De verwachte vakantieuitgaven, gegeven participatie in het betreffende land, zijn — zoals blijkt uit figuur 2 — voor alle bestemmingen stijgende functies van het inkomen.

Tabel 4. Schattingsresultaten (*: significant op 5%-niveau (2-zijdig); + :significant op 10%-niveau)

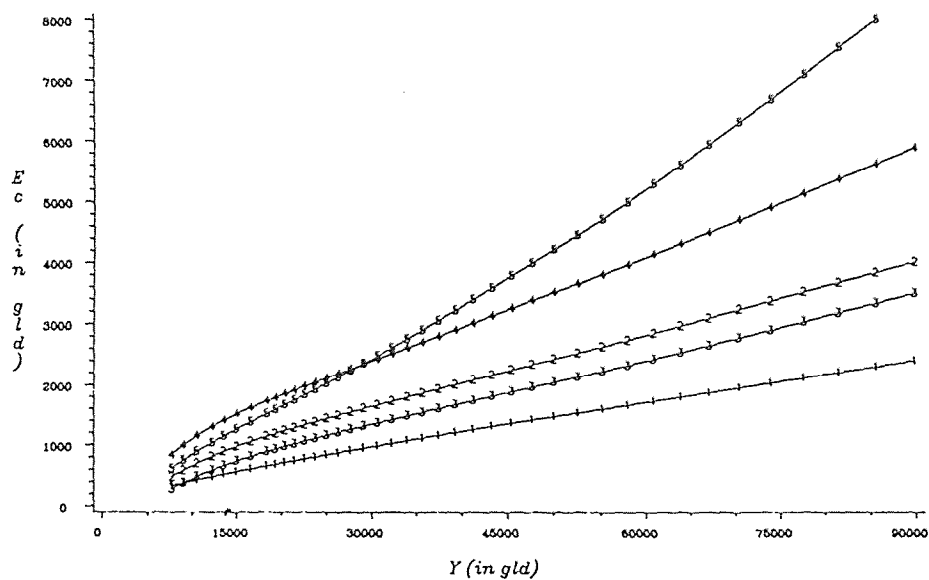
Verklarende variabelen	Bestemming	Nederland	West-Duitsland/Oostenrijk	België/Frankrijk	Spanje/Italië	Overige landen
<i>Budgetaandeel in %</i>						
Constante		10,20*	-12,06+	-22,34*	-35,96*	-109,45*
Log inkomen		-1,44*	0,77	1,53*	2,64*	8,86*
Gezinsgrootte		0,56*	-0,56*	-0,19	-0,40	-1,49*
Leeftijdsklasse h.h.		0,09+	0,33*	-0,06	0,01	0,69*
Urbanisatiegraad		0,08	0,15	0,16	0,64*	0,55*
Opleidingsklasse h.h.		0,24*	-0,18	0,61*	-0,06	1,09*
Inactief		-0,43	-1,18*	-0,19	1,43	-1,50
Student		-1,21	0,33	2,42+	3,76	9,32*
Zelfstandig		-0,82*	-0,62	-0,16	0,69	-0,29
Auto/motor		-0,57*	0,55	1,21*	1,19	0,93
Bungalowntent/tourcaravan		0,22	0,79+	2,06*	-0,76	1,57
Tweede woning/stacaravan		-1,07*	-0,18	-0,51	-2,30+	1,37
Zeil-/motorboot		0,72	-0,67	-1,33	0,94	0,47
Dummy 1978		-0,15	0,24	-0,91*	0,80	-0,73
Dummy 1979		-0,05	0,03	-0,15	0,23	0,12
Dummy 1981		-0,38	0,21	-0,62	-0,28	0,20
σ (St. afwijking ϵ)		4,46*	5,67*	5,32*	8,02*	11,93*
Drempelwaarde (in gld)		131 *	891 *	722 *	1395 *	740 *
τ (St. afwijking δ)		104 *	378 *	356 *	431 *	381 *
<i>Correlatiecoëfficiënt</i>						
ϵ met ϵ_1			-0,20*	-0,27*	-0,33*	-0,21*
ϵ_2		-0,20*		-0,27*	-0,18*	-0,17*
ϵ_3		-0,27*	-0,27*		-0,42*	-0,22*
ϵ_4		-0,33*	-0,18*	-0,42*		-0,17*
ϵ_5		-0,21*	-0,17*	-0,22*	-0,17*	

Figuur 1. Participatiekansen (P) voor het gemiddelde gezin als functie van het totale inkomen (Y)

-1-1-1-Nederland; -2-2-2-West-Duitsland/Oostenrijk; -3-3-3-Frankrijk/België; -4-4-4-Spanje/Italië; -5-5-5-Overige landen.

Figuur 2. Verwachte uitgaven gegeven participatie (E_c) voor het gemiddelde gezin als functie van het inkomen (Y)

-1-1-1-Nederland; -2-2-2-West-Duitsland/Oostenrijk; -3-3-3-Frankrijk/België; -4-4-4-Spanje/Italië; -5-5-5-Overige landen.

Het effect van opleidingsniveau is tweeledig. In de eerste plaats is er vermoedelijk een verband tussen opleidingsniveau en voorkeuren voor bepaalde vakantiebestemmingen. Personen met een zelfde opleidingsniveau behoren immers veelal tot een zelfde sociale groep met relatief homogene preferenties. In de tweede plaats gaat een hoger opleidingsniveau meestal samen met een hoger inkomen. Omdat inkomen echter al als een aparte verklarende variabele is opgenomen kan het effect van de opleidingsvariabele als uitsluitend een preferentie-effect worden geïnterpreteerd. Klaarblijkelijk gaat een hoger opleidingsniveau gepaard met een relatieve voorkeur voor de categorie 'overige landen', Frankrijk/België en, in mindere mate, Nederland. Lager opgeleiden kiezen – ceteris paribus – bij voorkeur landen als West-Duitsland/Oostenrijk en Spanje/Italië, zij het dat het opleidingseffect van deze laatste twee landengroepen – mogelijk als gevolg van multicollineariteit tussen opleiding en inkomen – niet significant van nul verschilt.

De resultaten met betrekking tot de overige verklarende variabelen komen in grote lijnen overeen met de uitkomsten op basis van het model in Van Soest en Kooreman (1986), waarin geaggregeerd is over alle buitenlandse bestemmingen: grotere gezinnen zijn eerder geneigd om de vakantie in het binnenland dan in het buitenland door te brengen, en woont men in een verstedelijkt gebied, dan vergroot dat de kans op een vakantie; met name Spanje en Italië blijken voor stadsmensen aantrekkelijk te zijn. Het hebben van een eigen bedrijf heeft een duidelijk remmend effect op de vakantiedeelname, evenals werkloosheid of arbeidsongeschiktheid; vooral Duitsland en Oostenrijk, veelal bestemmingen van een wintersportvakantie, zijn bij deze mensen niet populair. Studenten kiezen relatief vaak de categorie 'overige landen' als vakantiebestemming.

Is men in het bezit van een zeil- of motorboot, dan vergroot dat de kans op een binnenlandse vakantie, terwijl gezinnen die een auto of motor bezitten liever naar het buitenland gaan (en dan vooral naar Frankrijk of België).

De tijdsafhankelijkheid van de constante term in de budgetaandeelvergelijkingen komt tot uitdrukking in de dummy-variabelen voor de jaren 1978, 1979 en 1981 (1980 is het referentiejaar). Slechts in één geval (Frankrijk/België, 1978) is het tijds-effect significant van nul verschillend. Beschikking over microgegevens die een aanzienlijk langere periode omvatten, lijkt een noodzakelijke voorwaarde om de tijds-effecten aan de hand van onderliggende macro-economische invloeden, zoals wisselkoersen en het weer, te kunnen analyseren. Overigens zijn de resultaten die op basis van geaggregeerde, relatief lange tijdreeksen (10 à 15 jaar) zijn gevonden aangaande de prijsgevoeligheid van reisuitlegaven verre van eenduidig; zie bijvoorbeeld Fase en Spaans (1979).

4. Een tweetal simulaties

In deze paragraaf illustreren wij de werking en mogelijkheden van het model aan de hand van een tweetal simulaties. In de eerste plaats onderzoeken we de effecten van een inkomensnivellering bij een gelijkblijvend gemiddeld inkomen in de maatschappij. Deze hypothetische nivellering is zodanig doorgevoerd dat de standaardafwijking van de (logaritmische) inkomens in de steekproef met 10% afneemt. Een gevolg is dat de verhouding tussen het hoogste en het laagste netto inkomen in de steekproef afneemt

van 8,2 tot 6,7. De nivellering leidt tot een lichte daling van het aantal vakanties (c.q. participatiekansen) in Nederland (0,3%) en een stijgend aantal buitenlandse vakanties, met name naar West-Duitsland/Oostenrijk (1,4%) en Spanje/Italië (1,3%). Met het effect op de uitgaven is het anders gesteld. De totale uitgaven in Nederland en West-Duitsland/Oostenrijk nemen licht toe (met resp. 0,3 en 0,2%), maar die in de overige bestemmingen vertonen een forse daling ('overige landen' -3,2%, België/Frankrijk -2,2% en Spanje/Italië -1,0%). In deze landen is als gevolg van de relatief hoge inkomenselasticiteit de afname van de uitgaven door de hogere inkomensgroepen groter dan de stijging van de uitgaven door huishoudens met lagere inkomens. De totale buitenlandse uitgaven op geaggregeerd niveau, d.w.z. de grootte die voor de betalingsbalans relevant is, zouden met 1,7% afnemen. Er zij nog eens met klem op gewezen dat deze gedragseffecten uitsluitend het gevolg zijn van een herverdeling van inkomen bij een gelijkblijvend gemiddeld inkomen.

De tweede simulatie heeft ten doel na te gaan in welke mate de diverse vakantiebestemmingen substitueerbaar zijn. Het is denkbaar dat een bepaald land tijdelijk minder aantrekkelijk is als vakantiebestemming. Een mogelijke reden is een hoger prijsniveau, een ongunstiger wisselkoers of slecht weer. Zoals hierboven al is vermeld bleek het niet mogelijk te zijn om deze invloeden op bevredigende wijze te kwantificeren. Wel is het mogelijk om de gevolgen van 'autonome' oorzaken van een verminderde aantrekkelijkheid van een vakantieland te simuleren, en wel door de kans op een vakantie in zeg land *i* te vergelijken met de *voorwaardelijke* kans op een vakantie in land *i*, met als voorwaarde dat land *j* vermeden wordt. Bij 'autonome' oorzaken van het vermijden van een land kan men denken aan stakingen, terroristische akties, een milieu-ramp, enz.

In tabel 5 zijn de steekproefgemiddelden gegeven van de verschillen tussen de onvoorwaardelijke en de voorwaardelijke participatiekansen, uitgedrukt in procentpunten. Wanneer een bepaald land wordt uitgesloten als vakantiebestemming nemen in alle gevallen de kansen op een vakantie elders toe. Alle landen zijn dus substituten voor el-

Tabel 5. Veranderingen in participatiekansen als één bestemming wordt uitgesloten

Toename participatiekansen (in %punten) voor bestemming	Uitgesloten bestemming				
	Nederland	West-Duitsland/Oostenrijk	België/Frankrijk	Spanje/Italië	Overigen
Nederland	—	1,1	1,3	1,4	1,0
West-Duitsland/Oostenrijk	2,1	—	1,4	1,0	2,1
België/Frankrijk	2,4	1,5	—	1,6	1,3
Spanje/Italië	2,5	1,1	1,6	—	1,0
Overigen	2,5	1,6	1,7	1,4	—

kaar maar de mate van substitueerbaarheid verschilt. Nederland treedt slechts in geringe mate op als substituut voor andere landen, Frankrijk/België is de belangrijkste plaatsvervanger voor Spanje/Italië, terwijl uitsluiting van 'overige landen' met name meer vakanties in West-Duitsland/Oostenrijk tot gevolg heeft.

5. Besluit

Dit artikel beoogt een stap te zetten naar een integrale modelmatige analyse van de vele aspecten van vakantiegedrag. Gezien de grote economische betekenis van toerisme en de huidige tendens van meer vrije tijd in onze maatschappij lijkt belangstelling voor de diverse aspecten van vakantiegedrag als object van economisch onderzoek geen overbodige luxe. Nu de econometrische methodologie voor de analyse van dit type gegevens (en ook de benodigde computerprogrammatuur en -capaciteit) beschikbaar is, zijn recente, longitudinale enquête-gegevens de ontbrekende schakels tussen model enerzijds en hulpmiddel bij de beleidsvoorbereiding op het gebied van toerisme en recreatie anderzijds.

Literatuur

- Deaton, A. en J. Muellbauer (1980), 'An Almost Ideal Demand System', *American Economic Review*, nr. 70, blz. 312-326.
- Fase, M.M.G. en F. Spaans (1979), 'Reisverkeer en betalingsbalans voor Nederland; een statistische analyse over de jaren zeventig', De Nederlandsche Bank, *Kwartaalbericht*, nr. 3.
- Soest, A. van en P. Kooreman (1986), 'Nederlanders met vakantie; een micro-economische analyse', *Economisch Statistische Berichten*, 5, februari, blz. 143-146.
- Soest, A. van en P. Kooreman (1987), 'A Microeconomic Analysis of Vacation Behaviour', *Journal of Applied Econometrics*, nr. 2, blz. 215-226.